

INVALIDITĀTES LIETU NACIONĀLĀS PADOMES SĒDES PROTOKOLS

Rīgā

Nr. 3

2017.gada 28.jūnijs

Sēdi vada:

J. Reirs Labklājības ministrs, padomes priekšsēdētājs.

Padomes locekļi vai to deleģētie pārstāvji:

- I.Balodis Nodibinājums „Invalīdu un viņu draugu apvienība „Apeirons””, valdes priekšsēdētājs;
- V.Biseniece Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, Elektronisko sakaru un pasta departamenta galvenā speciāliste;
- O.Briedis Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija, ministra padomnieks;
- D.Dadzīte Latvijas Paralimpiskās komitejas prezidente;
- G.Gailīte Tiesībsarga birojs, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece;
- A.Ilves Tiesībsarga birojs, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece;
- I. Leimane-Veldmeijere Biedrība „Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda””, direktore;
- P.Leiškalns Latvijas Darba devēju konfederācija, sociālās drošības eksperts;
- Dz.Mergupe-Kutraite Izglītības un zinātnes ministrija, Izglītības departamenta vecākā referente;
- Ē.Miķītis Veselības ministrija, Veselības aprūpes departamenta direktors;
- L.Neiders Ekonomikas ministrija, Tautsaimniecības struktūrpolitikas departamenta Ekonomiskās politikas koordinācijas nodaļas vadītāja vietnieks;
- N.Pīlipsis Sabiedrības integrācijas fonds, Projektu nodaļas diskriminācijas novēršanas programmas koordinators;
- M.Pužulis Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, darba aizsardzības speciālists;
- S.Sproģe Latvijas Neredzīgo biedrības centrālās valdes priekšsēdētāja;
- E.Vorslovs Latvijas Nedzirdīgo savienības prezidents.

Citi dalībnieki:

- A.Balode Rīgas vājredzīgo un neredzīgo biedrība „Redzi mani”, valdes priekšsēdētājas vietniece;
- B.Bicēna Latvijas Vājdzirdīgo atbalsta asociācija „Sadzirdi.lv”;
- A.Bukova-Žideļūna Labklājības ministrija, ministra padomniece komunikācijas jautājumos;
- E.Celmiņa Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta direktore;
- A.Falka Valsts Izglītības satura centrs, Vispārējās izglītības departamenta Speciālās izglītības nodaļas vecākā eksperte;
- L.Ķikute Rīgas vājredzīgo un neredzīgo biedrība „Redzi mani”, valdes priekšsēdētāja;
- J.Stadja Biedrība „EAPN- Latvia”;
- I.Šatkovska Fonds „Jūnijs”;
- D.Veinberga Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija “SUSTENTO”, projektu vadītāja;
- L.Vircava Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK” Rīgas nodaļa, valdes locekle;
- Protokolē:**
- R.Veidliņa Labklājības ministrija, Sociālās iekļaušanas politikas departamenta vecākā referente.

Sēdi sāk plkst. 10:00

Darba kārtībā:

1.	Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes un darbspēju noteikšanā	Labklājības ministrija
2.	Informācija par progresu personu ar invaliditāti nodarbinātības iespēju un darba tiesiskās aizsardzības jomā	Labklājības ministrija
3.	Dažādi	

1.jautājums

Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes un darbspēju noteikšanā

E.Celmiņa

P.Leiškalns, A.Vētra, A.Ilves, E.Vorslovs

Šajā sēdē Labklājības ministrija (turpmāk – ministrija) piedāvā apspriest sagatavotos priekšlikumus izmaiņām invaliditātes un darbspēju noteikšanas sistēmā. Par izmaiņu nepieciešamību ir diskutēts jau iepriekš un nonākts pie secinājuma, ka pakalpojumiem un atbalstam ir jābūt mērķētākam cilvēkiem, kuriem tas patiešām ir nepieciešams un līdztekus nepieciešams arī pārskatīt atbalsta sniegšanas mehānismu. Izmaiņas neattieksies uz bērniem ar invaliditāti un personām, kurām invaliditāte noteikta uz mūžu.

Priekšlikums ir izveidot atbalsta sistēmu cilvēku ar invaliditāti iekļaušanai darba tirgū. Uzstādītā mērķa sasniegšanu saskatām paveicot četrus apakš uzdevumus: izveidot motivējošu pensiju sistēmu, izmantot atlikušās darbspējas, sniedzot nepieciešamos pakalpojumus piemērota darba atrašanai un atbalstot uzņēmējus. Tāpēc piedāvājam invaliditātes pensiju pārveidot par darbspēju pensiju, kas ietvertu apdrošināšanas nosacījumu maiņu; nodoklis tiktu maksāts darbspēju pensijai, nevis kā līdz šim – invaliditātei. Iecerēts ir noteikt atlikušās darbspējas, kas ir solis Konvencijas¹ noteikto principu virzienā. Izmaiņu nodrošināšanai ir nepieciešams plašs cilvēku nodarbinātību veicinošu pakalpojumu klāsts, kas ietver Nodarbinātības valsts aģentūras (turpmāk NVA) darbības spektra pārskatīšanu, kā arī jārada labvēlīgāks tiesiskais regulējums darba devējiem, kuri nodarbina cilvēkus ar funkcionēšanas ierobežojumiem.

Invaliditāti arī turpmāk noteiktu bērniem un pensijas vecuma cilvēkiem, bet darbspējas vecuma personām piedāvājam nodalīt invaliditāti no darbspējām. Ar veselības zudumu saistītām lietām valsts sniegtais atbalsts tiktu mērķēts zāļu iegādei, medicīnas precēm, pašaprūpei u.tml. Savukārt darbspēju zaudējuma kompensācija pienāktos, ja persona rehabilitējas vai veic aktivitātes, lai atgrieztos darba tirgū.

Arī turpmāk Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija (turpmāk VDEĀVK), izvērtējot pašnovērtējuma anketu un medicīniskos dokumentus, pieņems lēmumu par invaliditātes grupu, taču vienlaikus vērtēs arī darbspēju līmeni, norādot aktivitātes, kurās cilvēkam ir ierobežojumi un aptuvenu veselības stāvokļa prognozi, uz kuru balstoties sniegs ieteikumus piemērotākajam darbam. Piedāvājam, ka ikviena persona, kurai ir novērtētas daļējas darbspējas, griežas NVA. Tālāk NVA sadarbībā ar Sociālās integrācijas valsts aģentūru (turpmāk SIVA) novērtēs cilvēka profesionālo piemērotību, lai

¹ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām

palīdzētu atrast atlikušajām darba spējām atbilstošu darbu, ieteiktu pārkvalifikāciju vai profesionālo rehabilitāciju, kā arī pēc nepieciešamības piemeklētu citus pakalpojumus. Iecerēts sniegt lielāku atbalstu darbspēju zuduma gadījumā tiem cilvēkiem, kuri ir nodarbināti vai piedalās aktivizācijas pasākumos.

Turpinājumā klātesošie tiek iepazīstināti ar ministrijas redzējumu par izmaiņu ieviešanas gadījumā NVA sniedzamajiem atbalsta pakalpojumiem nodarbinātības veicināšanai.

Iespējamo invaliditātes un darbspēju noteikšanas sistēmas izmaiņu piedāvājuma sagatavošanai ministrijā tika izveidota darba grupa, kura kā piemērotākos atzina divus variantus.

Darba grupas piedāvātajā pirmajā variantā invaliditāte tiek saglabāta un vienlaikus paredzēts noteikta līmeņa valsts pabalsts, maksājumu veicot no pamatbudžeta. Savukārt darbspēju zudumu kompensētu no speciālā budžeta, atbilstoši personas veiktajām sociālajām iemaksām. Pensiju pilnā apmērā maksātu tiem, kuriem noteikts pilnīgs darbspēju zudums, daļēja darbspēju zuduma gadījumā papildus nosacījumus pensijas saņemšanai pilnā apmērā nepiemērotu pirmo pusgadu, bet vēlāk pilnā apmērā maksātu tikai tiem, kuri iesaistās aktivizācijas pasākumos. Tiem, kuri neizpilda aktivizācijas nosacījumus, maksājumu paredzēts pakāpeniski samazināt. Cilvēkiem ar ļoti smagu invaliditāti, kuriem visticamāk būs pilnīgs darbspēju zudums, drošības spilvenu veidotu bāzes maksājums (94EUR) un papildus maksājums 188 EUR apmērā (94EUR × 2). Šeit nepieciešamas izmaiņas budžeta sadalījumā.

Arī otrajā variantā tiek noteikta invaliditāte, bet valsts sniedz tikai noteiktus pakalpojumus un atvieglojumus. Invaliditātei nav piestiprināts valsts budžeta finansēts pabalsts vai pensija. Savukārt par darbspēju ierobežojumu tiek maksāta pensija no speciālā budžeta atbilstoši cilvēka iepriekš veiktajām iemaksām. Papildus iecere ir pensiju gradēt atkarībā no cilvēka darba stāža – jaunākiem nosakot mazāku nepieciešamo nostrādāto gadu skaitu, kas proporcionāli palielinās cilvēkam kļūstot vecākam.

Darba devējiem pašreiz ir pieejami atsevišķi atbalsta pasākumi cilvēku ar funkcionēšanas ierobežojumiem nodarbinātībai. Taču atbalsts būtu jāpiedāvā plašāk un mērķtiecīgāk. Tiek domāti iespējamie atbalsta mehānismi darba devējam, ja cilvēka funkcionēšanas ierobežojumi ietekmē produktivitāti. Sākotnēji vēlamies piedāvāt šādu cilvēku nodarbinātību veicināt publiskajā sektorā. Tāpat paredzēts turpināt subsidētās nodarbinātības pasākumus un ieviest sociālo uzņēmējdarbību.

Darba grupa arī izteikusi priekšlikumu paplašināt profesionālās piemērotības pakalpojumu, veicināt ciešāku sinerģiju starp SIVA un NVA, lai radītu plašāku piekļuvi profesionālās rehabilitācijas pakalpojumiem. Turpretī sociālās rehabilitācijas pakalpojumā jāabalansē veselības atjaunošanas un noturēšanas pakalpojumi ar atgriešanos līdzšinējā darba vietā.

Pēdējo gadu personu ar invaliditāti statistika liecina, ka arvien lielāks ir cilvēku īpatsvars 60+ vecuma grupā. Tas, protams, ir saistīts ar objektīvām vecuma izmaiņām, kas rada papildus aprūpes nepieciešamību. Kā iespējamo risinājumu piedāvājam atsaitēt īpašas kopšanas pabalstu no invaliditātes statusa. Pakalpojumu turpmāk sniegtu pašvaldības, veicot personas izvērtēšanu pēc vienota parauga novērtēšanas rīka. Par šīs funkcijas nodošanu būs nepieciešamas diskusijas ar pašvaldībām.

Savukārt asistenta pakalpojuma pilnveides darba grupas priekšlikums ir veidot divu veidu pakalpojumu: pavadonis un asistents. Pavadoņa pakalpojumu varētu izmantot bērni ar funkcionēšanas ierobežojumiem no 1.5 līdz 7 gadu vecumam, bet sākot ar 7 gadu vecumu, būtu pieejams gan pavadoņa, gan asistenta pakalpojums. Pieaugušajiem pavadonis palīdzētu nokļūt uz ikvienu vietu, izņemot darbu. Savukārt pensijas vecuma personām pakalpojuma nepieciešamību izvērtētu pašvaldība.

Invaliditātes noteikšanas sistēmas izmaiņu darba grupa nedaudz veltīja laiku diskusijai par iespējamajiem atbalsta veidiem cilvēkiem, kuriem ir noteikts darbaspēju zudums un kuru apgādībā ir bērni. Tika secināts, ka sniegtajam atbalstam ir jābūt mērķētam uz individuālu vajadzību novērtēšanu, turpretī piestiprināti bonusi tikai pēc statusa kropļo sistēmu. Šādos gadījumos cilvēks valsts atbalstu varētu saņemt no Uzturlīdzekļu garantiju fonda (turpmāk – UGF). Darbspēju ierobežojuma laikā, UGF maksātu noteiktu pabalstu, bet ne ilgāk kā bērnam sasniedzot 18 gadu vecumu vai noteiktās invaliditātes periods un tikai gadījumā, ja cilvēks pats nespēj savus bērnus nodrošināt.

Aptuvenais laika grafiks izmaiņu ieviešanai varētu būt sekojošs: šajā vasarā notiek tikšanās ar nevalstiskajām organizācijām, sociālajiem partneriem un pašvaldībām, pēc tam priekšlikumus virzītu izskatīšanai valdībā, 2018. un 2019.gadā varētu notikt darbs pie normatīvo aktu grozījumu sagatavošanas, darbaspēju kritēriju izstrādes un institucionālās shēmas sakārtošanas. Izmaiņas varētu stāties spēkā ne ātrāk kā 2020.gadā.

Pēc prezentācijas sēdes dalībnieki izsaka savu viedokli par piedāvātajām izmaiņām un uzdod jautājumus:

P.Leiškalns atzinīgi vērtē plānotās izmaiņas, akcentējot atlikušo darbaspēju izmantošanas nozīmīgumu. Taču izsaka šaubas par jēdzienu “darbspēju pensija”,

kas varētu tikt nepareizi interpretēts. Precizē, ka arī Latvijas Darba devēju konfederācijas (turpmāk LDDK) piedāvājums vecāku darbspēju zaudējuma gadījumā ir gradēta pabalsta izmaksa – jo lielāks darbspēju zudums, jo lielāks pabalsts. Tāpat LDDK saskata vairākus riskus īpašas kopšanas pabalsta mērķetai nodrošināšanai piedāvātajos variantos.

A.Vētra aicina izvērtēt riskus sistēmai, kura varētu tikt balstīta uz nepārbaudāmu funkcionēšanas novērtējumu.

A.Ilves atgādina, ka Konvencija vēlas mainīt sabiedrības attieksmi pret personām ar invaliditāti, respektīvi, pāriet no tiesību objektiem uz tiesību subjektiem. Taču, ja NVA pienākumos ietilps sazināties ar darba devēju un atrast darbu cilvēkam ar invaliditāti - tā būs objekta attieksme. Bet saistībā ar plānotajām izmaiņām asistenta pakalpojuma saņemšanai, A.Ilves lūdz paskaidrot, kā cilvēks ar pārvietošanās traucējumiem varēs nokļūt darbavietā.

E.Celmiņa norāda, ka cilvēkam nonākot NVA redzeslokā, aģentūras uzdevums ir piedāvāt nepieciešamos pakalpojumus, tāpat NVA nodrošina asistenta pakalpojumu cilvēkiem ar daļējām darbspējām nokļūšanai darbavietā. Savukārt cilvēki ar pilnīgu darbspēju zudumu, kuriem ir nepieciešams pavadoņa pakalpojums, to saņem no pašvaldības. Skaidrības labad precizē, ka iecere ir gan NVA, gan pašvaldībām pakalpojumu iepirkt no šādu pakalpojumu sniedzošajām organizācijām.

E.Vorslovs piedāvātajā modelī saskata ļoti daudz riskus, kas varētu pasliktināt nedzirdīgo cilvēku stāvokli un kategoriski iebilst pret otro variantu, jo uzskata, ka nebūs pieejami nedzirdīgiem cilvēkiem nepieciešamie servisa pakalpojumi.

E.Celmiņa norāda, ka izmaiņu mērķis ir tieši cilvēkiem ar funkcionēšanas ierobežojumiem sniegt lielāku atbalstu un nepieciešamos pakalpojumus.

Pēc viedokļu uzklaušanās tiek izdalīta ministrijas sagatavota shēma, kurā mēģināts atspoguļot sistēmas problēmas un to risinājumus.

Nolemj:

- 1) Sniegto informāciju pieņemt zināšanai;
- 2) Padomes locekļi argumentētus iebildumus un priekšlikumus par piedāvātajām izmaiņām sistēmā var iesūtīt Sociālās iekļaušanas politikas departamentam;
- 3) Komentārus par shēmu iesniegt vasarā paredzētajās sanāksmēs ar nevalstiskajām organizācijām, nosūtīt uz e-pastu Elina.Celmiņa@lm.gov.lv vai iesniegt rakstiski nākamajā sēdē.

2.jautājums

Informācija par progresu personu ar invaliditāti nodarbinātības iespēju un darba tiesiskās aizsardzības jomā

I.Vjakse

Ministrija ir izsludinājusi Darba likuma grozījuma projektu, kas paredz svītrot Darba likuma 109.panta otro daļu². Šobrīd grozījumi ir nesaskaņoti un novirzīti izskatīšanai Nacionālā Trīspusējās sadarbības padomē. Sēdes datums tiks precizēts.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3.jautājums

Dažādi

J.Reirs

J.Reirs informē par nodokļu reformas ietvaros rasto risinājumu visiem strādājošajiem palielināt sociālo maksājumu par 1%, kas tiks novirzīts veselības aprūpei. Labklājības ministrija ir piekritusi šādam risinājumam, jo neradīs draudus nozares sniegtajiem pakalpojumiem.

Vēl J.Reirs atgādina, ka šī gada 1.oktobrī pensiju indeksācijai būs jauna kārtība.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

Pielikumā:

- 1) Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministra 2017.gada 26.jūnija vēstule Nr.1-14/5087 uz 1lp.;
- 2) Ekonomikas ministra 2017.gada 28.jūnija vēstule Nr.1-1-4527 uz 1lp.;
- 3) Izglītības un zinātnes ministrijas 2017.gada 28.jūnija vēstule Nr.01-10e/2517 uz 1lp.;

² **109.pants. Darba devēja uzteikuma aizliegumi un ierobežojumi**

(2) Darba devējam aizliegts uzteikt darba līgumu ar darbinieku, ja viņš atzīts par personu ar invaliditāti, izņemot gadījumus, kas noteikti šā likuma 47.panta pirmajā daļā un 101.panta pirmās daļas 1., 2., 3., 4., 5., 6., 7. un 10.punktā.

- 4) Labklājības ministrijas prezentācija „Nepieciešamās izmaiņas invaliditātes un darbspēju noteikšanas kārtībā un personām ar invaliditāti paredzēto atbalsta pasākumu sistēmā” 21 slaidis.

Sēdi slēdz: plkst. 12:25

Labklājības ministrs,
Invaliditātes lietu nacionālās
padomes priekšsēdētājs

J.Reirs

R. Veidliņa, 67782951
Ruta.Veidlina@lm.gov.lv